

Time: 3 hours

Marks:100

Note: 1. All questions are compulsory
2. Figures to the right indicate marks

Q1(A) Select the appropriate alternative from the options given below: (Any 10) (10)

- 1 Management is an area of _____. (Physical science, Organic science, Social Science)
- 2 _____ means receiving orders from only one boss. (Unity of Command, Unity of Direction, Scalar chain)
- 3 Management is an _____ of getting things done through people. (art, knowledge, discovery)
- 4 _____ is a non-financial factor affecting motivation. (Commission, Delegation of authority, Retention bonus)
- 5 Herzberg classified the factors influencing behavior and work of people in Organization into _____ categories. (Two, Three, Four)
- 6 _____ are the statements that guide decision making. (Policies, procedures, rules)
- 7 Grouping of processes, jobs and resources into logical units to perform organizational tasks is termed as _____. (delegation, directing, departmentation)
- 8 A _____ organization is relatively stable. (formal, informal, virtual)
- 9 SBU stands for _____. (Static Business Unit, Strategic Business Unit, Specialized Business Unit)
- 10 _____ organization has a hybrid structure. (functional, project, matrix)
- 11 _____ is the process of evaluating the performance of the employees. (Performance, performance appraisal, performance management)
- 12 The _____ method of performance appraisal evaluates the behavior and attitude of the employee towards the job. (BARS, MBO, HRA)

Q1 (B) State whether the following statements are True or False. (Any 10) (10)

- 1 Management principles are relatively flexible.
- 2 The top level executives plan for short term.
- 3 Lower level employees require more conceptual skills.
- 4 A Company having scattered business across different geographical regions may use Departmentation by Area.
- 5 In case of functional organizations, there is no need of specialization.
- 6 Matrix organization structure is useful in case of multi-project companies.
- 7 Answerability of the work assigned is also termed as authority.
- 8 Horn effect refers to rating an employee on the basis of one positive trait.
- 9 Filling the vacant positions and keep them filled in an organization is termed as recruitment.
- 10 Introduction of a new employee to the job and the company is known as refresher training.
- 11 HR surplus refers to excess manpower in the organization.
- 12 Accountability is the power to take decisions.

- Q. 2. Answer the following. (Any TWO) (15)**
a. Define Management. Explain the characteristics of management.
b. Explain the contribution of Henry Fayol to management science.
c. What are the functions of management?
- Q. 3. Answer the following. (Any TWO) (15)**
a. What is meant by Planning? What are the characteristics of planning?
b. Explain the steps in the planning process.
c. Describe the importance of Management by Objectives (MBO).
- Q. 4. Answer the following. (Any TWO) (15)**
a. Distinguish between formal organisation and informal organisation.
b. What are the barriers to delegation of authority?
c. Describe the merits and limitations of virtual organisation
- Q. 5. Answer the following. (Any TWO) (15)**
a. Describe the importance of human resources in organisation.
b. What are the sources of recruitment?
c. Explain any six methods of Performance Appraisal.
- Q. 6. Write short notes. (Any Four) (20)**
a. Management skills
b. Essentials of a good plan
c. Components of plans
d. Departmentation
e. Job Analysis
f. Methods of Training

*****

वेळ: ३:०० तास

गुण:१००

टीप: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

२. उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

प्र. १. अ. खालील पर्यायांमधून योग्य पर्याय निवडा: (कोणत्याही १०)

(१०)

- १ व्यवस्थापन हे _____ चे क्षेत्र आहे.
(भौतिक शास्त्र , सेंद्रिय शास्त्र, सामाजिक शास्त्र)
- २ _____ म्हणजे फक्त एकाच बॉसकडून आदेश प्राप्त करणे होय.
(आदेशातील एकवाक्यता , मार्गदर्शनात एकवाक्यता, सत्तासोपान)
- ३ व्यवस्थापन हे लोकांद्वारे कामे करून घेण्याची _____ आहे.
(कला, ज्ञान, शोध)
- ४ _____ हा अभिप्रेरणेला प्रभावित करणारा एक गैर-आर्थिक घटक आहे.
(कमिशन , अधिकारप्रदान , बोनस)
- ५ हर्झबर्गने संघटनेतील लोकांच्या वर्तनावर आणि कामावर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे _____ श्रेणींमध्ये वर्गीकरण केले.
(दोन, तीन, चार)
- ६ _____ ही विधाने आहेत जी निर्णय घेण्यास मार्गदर्शन करतात.
(धोरण, कार्यपद्धती, नियम)
- ७ संघटनेमध्ये कार्ये पार पाडण्यासाठी प्रक्रिया, कार्य आणि संसाधनांचे तार्किक युनिट्समध्ये गट करणे याला _____ असे म्हणतात.
(प्रदान , दिग्दर्शन, विभागीकरण)
- ८ _____ संघटना तुलनेने स्थिर असतात .
(औपचारिक, अनौपचारिक, आभासी)
- ९ SBU म्हणजे _____ .
(स्टॅटिक बिझनेस युनिट, स्ट्रॅटजिक बिझनेस युनिट, स्पेशलाइज्ड बिझनेस युनिट)
- १० _____ संघटना हायब्रीड रचनेच्या स्वरूपात असतात .
(कार्यात्मक, प्रकल्प, मॅट्रिक्स)
- ११ _____ ही कर्मचाऱ्यांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करण्याची प्रक्रिया आहे.
(कार्यप्रदर्शन , कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन, कार्यप्रदर्शन व्यवस्थापन)
- १२ _____ कामगिरी मूल्यमापन पद्धतीमध्ये कर्मचाऱ्यांच्या कार्य बदलच्या वर्तनाचे आणि वृत्तीचे मूल्यांकन करते.
(BARS, MBO, HRA)

- प्र. १. ब. खालील विधाने सत्य किंवा असत्य ते लिहा. (कोणतेही १०) (१०)**
१. व्यवस्थापन तत्त्वे तुलनेने लवचिक असतात.
  २. उच्चस्तरीय अधिकारी लघुकालीन मुदतीसाठी नियोजन करतात.
  ३. कनिष्ठ स्तरावरील कर्मचाऱ्यांना अधिक कल्पनाशक्ती कौशल्ये आवश्यक असतात.
  ४. विविध भौगोलिक प्रदेशांमध्ये विखुरलेला व्यवसाय असलेली कंपनी क्षेत्रानुसार विभागीकरण आधाराचा वापरू शकते.
  ५. कार्यात्मक संघटनेच्या बाबतीत, विशेषीकरणाची आवश्यकता नाही.
  ६. बहू - प्रकल्प कंपन्यांच्या बाबतीत मॅट्रिक्स संस्थेची रचना उपयुक्त आहे.
  ७. नियुक्त केलेल्या कामाची उत्तरदायित्व देखील अधिकार म्हणून ओळखले जाते.
  ८. हॉर्न इफेक्ट म्हणजे एखाद्या कर्मचाऱ्याला एका सकारात्मक वैशिष्ट्याच्या आधारे रेटिंग (मोजणी) करणे होय.
  ९. संघटनेतील रिक्त पदे भरणे आणि भरलेली ठेवणे याला निवड असे म्हणतात.
  १०. नवीन कर्मचाऱ्यांचा कार्य आणि कंपनीमध्ये परिचय करून देणे हे रिफ्रेशर प्रशिक्षण म्हणून ओळखले जाते.
  ११. एचआर अधिषेध म्हणजे संघटनेतील अतिरिक्त मनुष्यबळ होय.
  १२. उत्तरदायित्व म्हणजे निर्णय घेण्याची क्षमता होय.
- प्र. २. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) (१५)**
- अ. व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा. व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - ब. व्यवस्थापन शास्त्रातील हेन्री फेयोलचे योगदान स्पष्ट करा.
  - क. व्यवस्थापनाची कार्ये कोणती आहेत?
- प्र. ३. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) (१५)**
- अ. नियोजन म्हणजे काय? नियोजनाची वैशिष्ट्ये काय आहेत?
  - ब. नियोजन प्रक्रियेतील पायऱ्या स्पष्ट करा.
  - क. उद्दीष्टनिष्ठ व्यवस्थापनाचे महत्त्व (MBO) वर्णन करा.
- प्र. ४. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) (१५)**
- अ. औपचारिक संघटना आणि अनौपचारिक संघटना यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.
  - ब. अधिकार प्रदानातील अडथळे कोणते आहेत?
  - क. आभासी संघटनेच्या फायदे आणि मर्यादांचे वर्णन करा.
- प्र. ५. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) (१५)**
- अ. संघटनेतील मानवी संसाधनांच्या महत्वाचे वर्णन करा.
  - ब. भरतीचे स्रोत कोणते आहेत?
  - क. कामगिरी मूल्यमापनाच्या कोणत्याही सहा पद्धती स्पष्ट करा.

प्र. ६. टीप लिहा. (कोणतेही चार)

(२०)

- अ. व्यवस्थापन कौशल्य
  - ब. प्रभावी नियोजनासाठी आवश्यक गोष्टी
  - क. नियोजनाचे घटक
  - ड. विभागीकरण
  - इ. कार्य पृथक्करण
  - फ. प्रशिक्षणाच्या पद्धती
-